

Til: Norges Bondelag
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Fra: TINE SA

09.03.2017

JORDBRUKSFORHANDLINGENE 2017

Sammendrag

- Melk og produksjon av storfekjøtt er bærebjelken i norsk landbruk. Knappe budsjettmidler gjennom flere år har svekket den relative verdien av viktige struktur- og distriktpolitiske ordninger i melkeproduksjonen. Melk må gis hovedprioritet ved tildeling av budsjettmidler ved årets oppgjør dersom melkas viktige rolle skal videreføres.
- Konkurransen i meierisektoren er sterk. Importen av ost øker kraftig. Sikkerhetsmarginene i tollvernet er oppbrukt for de fleste tunge meieriprodukt. Framover vil prisutvikling på meieriprodukter i økende grad måtte følge utvikling i verdensmarkedet korrigert for toll og endringer i valuta.
- Utviklingen i markedene tilsier at en må være svært varsom med målprisøkninger. Samtidig er det behov for å gi et positivt prissignal for å sikre investeringer og framtidig melketilførsel. TINE SA anbefaler en vekst i målpris vesentlig lavere enn veksten i konsumprisindeksen og anbefaler en økning av målprisen på inntil 3 øre.
- TINE ber om at det utvikles et investeringsprogram for norsk melkeproduksjon. Målet med satsingen er å sikre en markert økning i investeringene som skal bidra til å:
  - Sikre melkeproduksjon i hele landet
  - Utnytte grovfôrarealene i distriktene
  - Tilstrekkelig fornyelse av driftsapparatet og overgangen til løsdrift
 Dette forutsetter at en skaper lønnsomhet ved reinvesteringer og fornyelse av driftsapparatet også på små og mellomstore bruk.
- Utjevning av geografiske forskjeller i innfraktkostnader har stor betydning for å sikre lønnsom melkeanvendelse og for å sikre melkeproduksjon i hele landet. Ordningen har blitt gjennomgått i løpet av vinteren 2017. TINE understreker følgende:
  - Ordningens formål er å utjevne geografiske forskjeller knyttet til lokalisering av melkeprodusentene. Andre hensyn må søkes løst gjennom andre ordninger.
  - Alle anlegg med forbruk av rå melk over et visst volum, eksempelvis 2 millioner liter melk, bør være basissted i ordningen uavhengig av om de drives av markedsregulator eller andre aktører og uavhengig av om de har egne leverandører
  - Dersom innfraktkostnader ikke kompenseres fullt ut gjennom ordningen, bør underdekningen dekkes gjennom et flatt øretrekk, slik at de geografiske forskjellene minimeres.
  - Eventuelle kostnadsforskyvinger som følge av endringer i basissted må kompenseres.
- Reduserte eksportmuligheter kan gi behov for sterkere produksjonstilpassing i de nærmeste årene. For å lette tilpassingen foreslår TINE at kvote solgt gjennom den statlige ordningene ikke videreselges før behov for kommende år er vurdert.
- TINE foreslår en heving av øvre prisgrense for melk for å kunne utnytte endringer i noteringsprisen bedre i markedstilpassingen
- TINE understreker behovet for at det avsettes nødvendige midler til RÅK-ordningen for å sikre konkurransekraften for de ferdigproduktene som er omfattet av konkurranse fra import fra EU.
- Geiteholdet bør prioriteres under årets oppgjør, gjennom styrket beitetilskudd og økt grunntilskudd. Forslaget i Medl. St nr 11 (2016-2017) om å avvikle markedsordningen for geitemelk har skapt usikkerhet for disse næringsutøverne. TINE SA mener at markedsordningen for geitemelk må

oppretholdes. Vi vil komme tilbake med nærmere vurderinger av markedsordningen for geitemelk og forslaget om oppkjøp av geitemelkkvoter når Stortinget har behandlet meldingen.

- TINE understreker behovet for fortsatt å stimulere økologisk produksjon med budsjettmidler for å bidra til at forbruket kan dekkes av norsk råvare.
- TINE vil komme med ytterligere vurdering av enkelte elementer etter Stortingets behandling av jordbruksmeldingen.

INNLEDNING

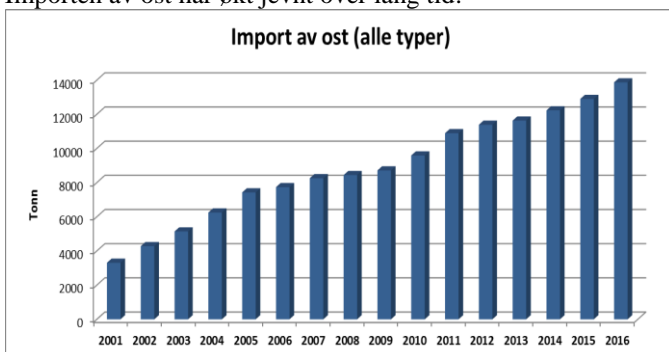
Melk og produksjon av storfekjøtt er bærebjelken i norsk landbruk. Melk og storfekjøtt står for hoveddelen av verdiskapingen i landbruket.

Det meste av jordbruksarealet er knyttet til disse produksjonene og hoveddelen av sysselsettingen i landbruket. Melkeproduksjonen er i all hovedsak en heltidsproduksjon som forutsetter en konkurransedyktig inntekt dersom en over tid skal opprettholde melkas sentrale landbrukspolitiske rolle.

Det er store variasjoner i driftsforhold mellom ulike deler av landet. Knappe budsjettmidler gjennom flere år har svekket den relative verdien av struktur og distriktpolitiske ordninger i melkeproduksjon. Melk må gis hovedprioritet ved tildeling av budsjettmidler ved årets oppgjør dersom melkas viktige rolle skal videreføres.

Importutviklingen

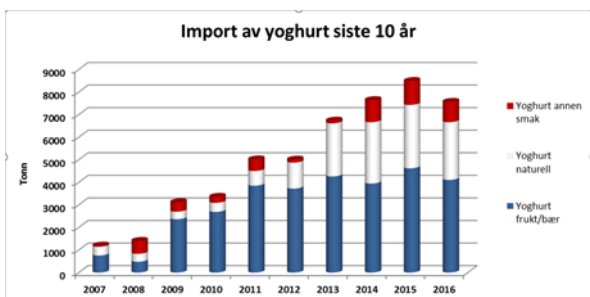
Importen av ost har økt jevnt over lang tid.

Økningen i 2016 utgjør om lag 1000 tonn ost. Det betyr at økningen på ost alene tilsvarer et melkevolum på nesten 10 mill liter.

Endret fordelingsmekanisme for tollkvoter har gitt handelen økt kontroll over importkvotene. Dette vil forsterke importveksten. Samtidig pågår forhandlinger mellom Norge og EU om gjensidige forbedringer av markedsadgang.

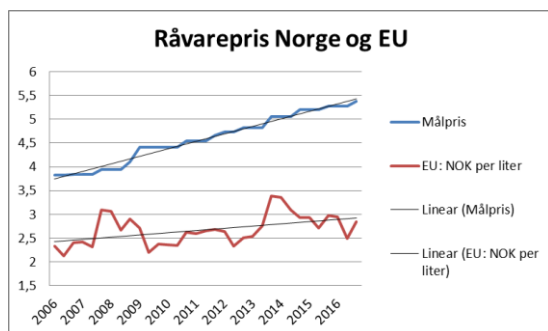
sammensatt. Men det antas at noe er en effekt av at en i løpet av de siste årene har redusert PU avgiften på melk til yoghurt med 1,45 kr pr liter og gjennom det styrket norsk melk sin konkurransekraft.

Den sterke importveksten viser at internasjonale priser får stadig større betydning for mulig prisutvikling nasjonalt. Det er ikke lenger «luft» i tollsatsene for meieriprodukter. **Det betyr at over tid kan ikke utviklingen i norske priser avvike vesentlig fra utviklingen i internasjonale priser korrigert for endringer i valuta.**

Prisutviklingen internasjonalt

Svingningene i råvarepris er større i EU enn i Norge. De langsiktige trendene viser et økende sprik mellom priser i Norge og EU.

Etter flere år med svært lave priser har råvareprisene i Europa steget noe det siste året:

Arlapris februar 2017
4,2% fett og 3,4% protein. SEK öre/kg mjölk.

	Konventionell	Ekologisk
Fettpris (SEK/kg fett)	34,29	34,29
Proteinpris (SEK/kg protein)	54,86	54,86
Kiloberoende kostnader (SEK öre/kg mjölk)	-12,63	-12,63
Råvaruvärde	317,9	317,9
Högsta kvalitet (4%)	+ 12,7	12,7
Ekotillägg	+	123,4
Non GM foder	+ 9,4	
A contopris	340,0	454,1
Förväntat logistiktillägg, medel	+ 1,0	1,0
Förväntade övriga tillägg och avdrag, medel*	+ 0,2	0,2
Förväntad efterlikvid och ränta, medel	+ 9,6	9,6
Förväntad konsolidering, medel	+ 13,5	13,5
Arlapris	364,3	478,4

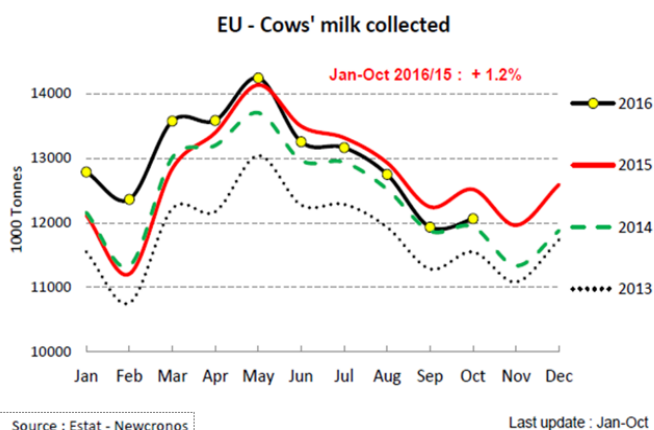
* Genomsnitt av tillägg och avdrag som baskostnader, marknadstillägg och transportrelaterade tillägg.

Arlapris februar 2016
4,2% fett och 3,4% protein. SEK öre/kg mjölk.

	Konventionell	Ekologisk
Fettpris (SEK/kg fett)	27,29	27,29
Proteinpris (SEK/kg protein)	43,67	43,67
Kiloberoende kostnader (SEK öre/kg mjölk)	-12,36	-12,36
Råvaruvärde	250,7	250,7
Högsta kvalitet (4%)	+ 10,0	10,0
Ekotillägg	+	153,1
A contopris*	260,7	413,8
Förväntat logistiktillägg, medel	+ 1,1	1,1
Förväntade övriga tillägg och avdrag, medel**	+ 2,7	2,7
Förväntad efterlikvid och ränta, medel	+ 9,5	9,5
Förväntad konsolidering, medel	+ 11,9	11,9
Arlapris	285,8	438,9

* A contopris visar priset Arlas ägare får för mjölk av högsta kvalitet, före andra tillägg och avdrag.
** Genomsnitt av tillägg och avdrag som baskostnader, marknadstillägg och transportrelaterade tillägg.

Prisene på melk og meierivarer i EU og resten av verden steg hele høsten 2016 etter rekordlave noteringer på de fleste produkter i mars og april 2016. Vi var våren 2016 tilbake på tilsvarende nivå som i 2009, og dette var et nivå hvor få aktører klarer å få en positiv margin. De lave prisene har gitt en oppbremsing i produksjonen i EU slik figuren under viser:

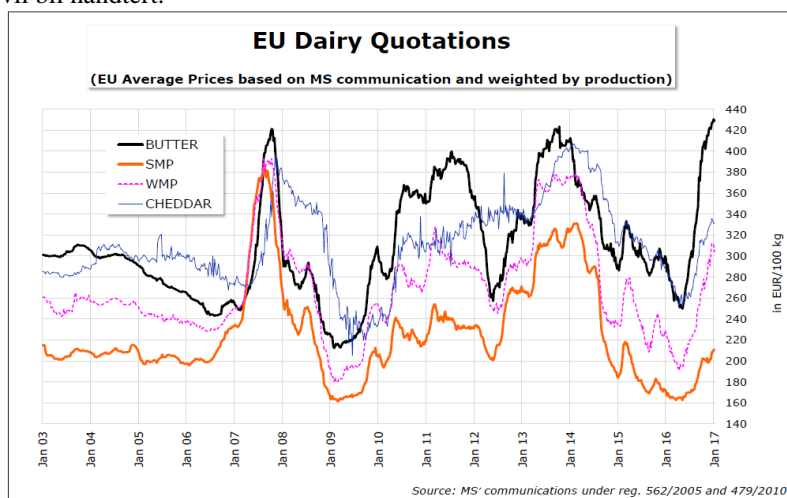

Etter en sterk vekst har det imidlertid en tendens til å komme en nedgang, og fra oktober har prisveksten flatet mer ut på flere varer. Imidlertid ser det ikke ut til å komme noen nedgang med det første, og noen varer har fortsatt å stige ved inngangen til 2017. En svak vekst som trolig vil fortsette noen uker til. For melk er det ingen klare tegn til vesentlig produksjonsøkning i Europa. Noen land har ambisjoner om vekst, mens andre land som

Nederland har miljøutfordringer som bremser eventuelle ønsker om vekst. Jevne tilførsler er positivt i forhold til ønsket om å få et marked mer i balanse.

På etterspørselssiden er det heller ingen klare signaler om store endringer. Man tror fortsatt at Putin vil oppheve Russlands embargo tidligst i september 2017, og det er ingen signaler om at Kina vil gjenoppta noen stor importrolle. Dette begrenser en eventuell prisvekst. I tillegg ligger det fortsatt mye skummetmelkpulver på lager i EU, som ble kjøpt opp mens prisene var lave.

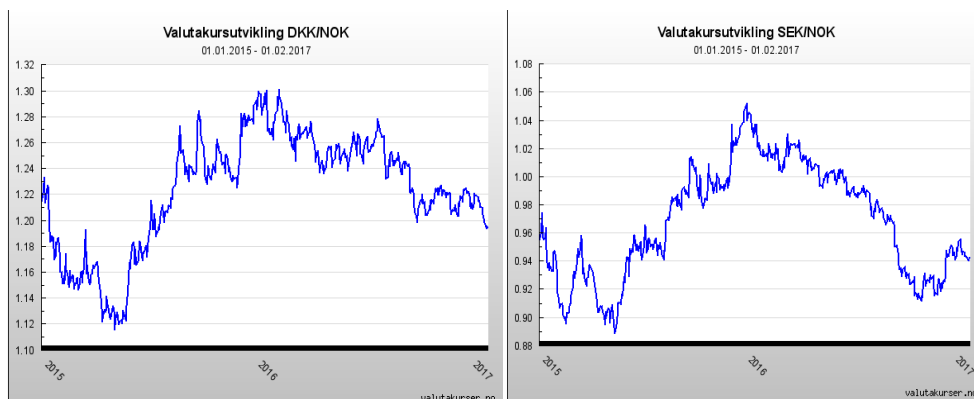
Med så mye skummetmelkpulver på lager, som selges ut når prisene når et akseptabelt nivå, vil dette trolig være med på å bidra til en lavere prisvekst enn man ellers ville ha sett i 2017. Dette tilsier at vi kanskje får en noe mer stabil situasjon fremover med jevne tilførsler og der prisene ikke svinger så kraftig. Men det er fortsatt langt igjen til de prisnivåene man så i 2014, slik at noe vekst vil være naturlig. Når det gjelder tilførsler av melk fremover vil dette også kunne påvirkes av EUs klimavedtak, der flere land vil kunne måtte løse utfordringer knyttet til utslipp fra primærlandbruket for å kunne vokse ut fra dagens nivå. På dette området er ennå mye usikkert om hvordan det vil bli håndtert.

Som figurene viser har det vært en markert styrking i produktprisene siste halvår.

Valutautvikling

De stigende prisene internasjonalt har isolert sett styrket norsk meieriindustriens konkurransekraft. Parallelt har imidlertid den norske kronen styrket seg. Figuren under viser forholdet mellom norske og henholdsvis danske og svenske kroner:

Styrkingen av norske kroner innebærer en tilsvarende svekkelse av vår konkurransekraft. Styrkingen av den norske kronen oppveier langt på vei effekten av internasjonale prisøkninger.

Utviklingen i det norske markedet

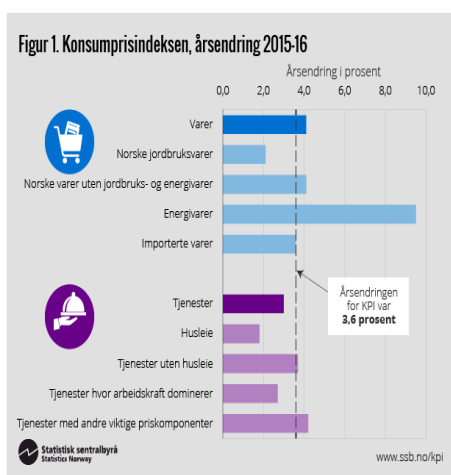
I tillegg til importkonkurransen, møter meieriproduktene selvsagt konkurranse fra andre norske mat- og forbruksvarer. Den underliggende prisveksten målt ved endringen i KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) hadde i 2016 en vekst på 3,0 prosent.

Matvareprisene har de siste tre årene hatt en markant sterkere vekst enn hva tilfellet var for de foregående fire årene. Matvareprisene varierte mye i løpet av 2016, men samlet steg prisene 2,4 prosent. På grunn av påske- og juletilbud falt matvareprisene i mars og desember med over 3 prosent, mens i juli økte matvareprisene med 3,0 prosent. Nedgangen i desember markerte at matvareprisene falt fem måneder på rad.

Fisk og sjømat sammen med oljer og fett er de gruppene som prosentvis bidro mest til økningen i matvareprisene i 2016

<https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/artikler-og-publikasjoner/hoyeste-arsvekst-for-kpi-pa-atte-ar>

En prisvekst på melk betydelig under prisveksten ellers i landet vil isolert sett bidra til å styrke melkas konkurransekraft.

Framtidig tilgang på melk

På kort sikt er det stor produksjonsviljen blant produsentene. Produksjonen holdes nede gjennom kvoteordningen hvor forholdstallet er redusert med fem prosent de siste to årene. En sterk begrensning av produksjonen ved hjelp av kvoter tilsier varsomhet med økning av målpris.

På mellomlang sikt forventes behov for ytterligere produksjonstilpassing som følge av bortfall av eksport.

På lang sikt forventes fortsatt forbruksvekst som følge av økende befolkning og økt etterspørsel etter sunne matvarer. For å være i posisjon til å dekke denne forbruksveksten med norsk melk er det viktig med nyrekruttering og nyinvesteringer i melkeproduksjonen. Selv om prisstigningen er relativt lav, er det også en underliggende kostnadsvekst. Investeringsbehov og kostnadsvekst tilsier isolert sett behov for fortsatt positive prissignal for å sikre rekruttering og framtidig langsiktig tilgang på melk.

Samlet vurdering målpris

Det er en fortsatt vekst i import av meieriprodukt. En viss økning i internasjonale råvare- og ferdigvarepriser motvirkes av en styrket norsk krone. Samlet sett er norsk melk sin konkurransekraft, selv innenfor tollvernet, fortsatt for svak til å vinne forbruksveksten.

TINE SA anbefaler en vekst i målpris vesentlig lavere enn veksten i konsumprisindeksen og anbefaler en økning av målprisen på inntil 3 øre.

BEHOV FOR INVESTERINGER OG FORNYING

Det er behov for en vesentlig fornying av driftsapparatet innenfor melkeproduksjon. Det er et stort investeringsetterslep i melkeproduksjonen da en stor del av bygningsmassen ble bygd på 70- og 80-tallet. Et moderne og effektivt driftsapparat er en forutsetning for en konkurransedyktig melkeproduksjon også i framtida.

I mange deler av Norge setter naturen klare begrensninger for hvor store driftsenhetene kan bli. Uten en aktiv statlig investeringspolitikk vil disse områdene tappes for melkeproduksjon.

I områder med lave panteverdier er bankene i realiteten avskåret fra å tilby fullverdig finansiering, siden lånet ikke blir tilstrekkelig sikret. For å realisere lønnsomme utbygginger i enkelte områder med lave panteverdier, må investeringsvirkemidlene styrkes, slik at bønder i disse områdene har like god tilgang på kapital som bønder i områder med høyere panteverdier. Dette er et viktig tiltak for å opprettholde en variert bruksstruktur over hele landet.

Over år har økning i melkepris uten en tilsvarende relativ økning i budsjettmidler til melk ført til en vridning i økonomi og investeringsevne mellom bruksstørrelser. En målrettet bruk av budsjettmidler til investeringer for fornyelse i disse områdene er helt avgjørende.

	Korrigert antall besetninger	% besetninger korrigert	Gjennomsnitt antall kyr	kyr	% av kyr
01.01.2016					
Løsdrift	2622	30,7 %	40,5	106089	48,8
Bås	5486	64,3 %	18,4	101058	46,5
Ukjent	424	5,0 %	23,9	10113	4,7
sum		100,0 %	sum	217260	100,0
01.02.2017					
Løsdrift	2696	33,0 %	41,0	110428	52,1
Bås	5358	65,6 %	18,4	98587	46,5
Ukjent	108	1,3 %	27,2	2938	1,4
sum		100,0 %	sum	211953	100,0

TINE ber om at det utvikles et investeringsprogram for norsk melkeproduksjon. Dette bør være en bred satsing med kombinasjon av bevilgninger til investeringstilskudd, økte tak for investeringstilskudd, øvrige investeringsvirkemidler, fondsavsetningsmuligheter og andre skattevirkemiddel

Målet med satsingen er å sikre en markert økning i investeringene som skal bidra til å:

- Sikre melkeproduksjon i hele landet
- Utnytte grovfôrressursene i distriktene
- Tilstrekkelig fornyelse av driftsapparatet og overgangen til løsdrift

Dette forutsetter at en skaper lønnsomhet ved reinvesteringer og fornyelse av driftsapparatet også på små og mellomstore bruk.

TINE vil eventuelt komme tilbake med nærmere vurderinger på dette området etter at Stortinget har behandlet jordbruksmeldingen.

GEITEMELK

Forslaget i Medl. St nr 11 (2016-2017) om å avvikle markedsordningen for geitemelk har skapt usikkerhet for disse næringsutøverne. TINE SA mener markedsordningen for geitemelk må opprettholdes. Vi vil komme tilbake med nærmere vurderinger av markedsordningen for geitemelk og forslaget om oppkjøp av geitemelkkvoter når Stortinget har behandlet meldingen.

Geiteholdet bør ellers prioriteres gjennom styrket beitetilskudd og økt grunntilskudd.

ØKOLOGI

Etterspørselen etter økologiske produkt er økende. Det er viktig for norsk landbruk at denne etterspørselen dekkes av norsk melk. Omlagging til økologisk landbruk er tidkrevende. Det er derfor viktig at en er i forkant med utvikling av økologisk produksjon.

TINE understreker behovet for fortsatt å stimulere økologisk produksjon med budsjettmidler for å bidra til at forbruket kan dekkes av norsk råvare.

PRODUKSJONSTILPASNING OG KVOTER

Reduserte eksportmuligheter kan gi behov for sterkere produksjonstilpasning i de nærmeste årene. En ensidig bruk av forholdstall vil bety lav kapasitetsutnyttelse på mange enheter og samlet sett en mer kostbar produksjon. Det omsettes årlig 5-10 millioner liter kumelk gjennom den statlige ordningen for kjøp og salg av kvote.

For å lette tilpassingen foreslår TINE at kumelkkvote solgt gjennom den statlige ordningene ikke videreselges før behov for kommende år er vurdert.

For geitemelk er det etablert en ordning med å holde tilbake kvote solgt gjennom den statlige ordningen. TINE foreslår at denne ordningen videreføres.

PRISUTJEVNINGSORDNINGEN

Landbruks- og matdepartementet har sendt på høring et forslag om endring i kapitaltilskuddet i ordningen. TINE SA understreker behovet for at man ved eventuelle endringer ser på den samlede virkemiddelbruken til konkurransefremmende tiltak. En eventuell samlet økning vil svekke norsk melk sin konkurransekraft mot importerte melkeprodukter. TINE vil komme tilbake til forhandlingsutvalget i tilknytning til avgivelse av vår høringsuttalelse.

Utjevning av geografiske forskjeller i innfraktkostnader har stor betydning for å sikre lønnsom melkeanvendelse og for å sikre melkeproduksjon i hele landet. TINE understreker følgende:

- Ordningens formål er å utjevne geografiske forskjeller knyttet til lokalisering av melkeprodusentene. Andre hensyn må søkes løst gjennom andre ordninger. Ordningen må være lik for alle industriaktører som kjøper melk.
- Alle anlegg med forbruk av rå melk over et visst volum, eksempelvis 2 millioner liter melk, bør være basissted i ordningen. Disse anleggene vil uavhengig av om de drives av markedsregulator eller andre aktører og uavhengig av om de har egne leverandører kunne avta melken i sitt nærområde og vil dermed være dimensjonerende for samlede innfraktkostnader.
- Dersom innfraktkostnader ikke kompenseres fullt ut gjennom ordningen, bør underdekningen dekkes gjennom et flatt øretrekk, slik at de geografiske forskjellene minimeres. Prosentuell underdekning vil øke de geografiske forskjellen og over tid vanskeliggjøre opprettholdelsen av lik melkepris.
- Eventuelle kostnadsforskyvinger som følge av endringer i basissted må kompenseres.

RÅK-ORDNINGEN

TINE understreker behovet for at det avsettes tilstrekkelig med midler til RÅK-ordningen for å sikre konkurransekraften for de ferdigproduktene som er omfattet av importkonkurranse.

BEHANDLINGEN AV STORTINGSMELDINGEN

Regjeringen har lagt fram en omfattende melding om utviklingen i jordbruket. Meldingen og Stortingets behandling av denne vil legge klare føringer for det kommende jordbruksoppgjøret. TINE SA vil komme tilbake med nærmere vurdering av enkelte elementer etter at næringskomiteen har avgitt sin innstilling og meldingen er behandlet i Stortinget.